

УДК 140.8.130.1

Дейнега В. Р.¹, Ємельяненко Є. О.²

¹студ.гр. РТ-817 ЗНТУ

²канд.філос.наук, доц.ЗНТУ

СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КАСТОВОГО СУСПІЛЬСТВА В ІНДІЇ

Найголовнішою формою соціальної стратифікації (диференціації суспільства на соціальні класи та верстви населення) індійського населення є система варн, яка почала формуватись ще в Доведійський період, але остаточно утвердилась із приходом у Північну Індію аріїв.

Жерцями арійських племен була створена збірка священних книг ведичної релігії "Рігведа", яка стала теоретичною основою формування оригінальної духовно-світоглядної системи брахманізму, а через нього згодом перейшла у спадщину й індуїзму. Наприкінці II – початку I тис. до н.е. склався брахманізм як своєрідний синтез вірувань індоаріїв (ведизму) та релігійних уявлень попереднього місцевого доарійського населення Північної Індії.

У "Рігведі" вперше теоретично обґрунтовані морально-правові мотиви поділу індійського суспільства на чотири основні стани. Поступово знатні роди, які постачали суспільству жерців-брахманів, царів-раджів та військову знать, перетворились на замкнені соціальні стани – варну брахманів та варну кшатріїв. Звідси назва ведійської міфології – брахманізм. Основний мотив ведійської літератури – панування духовного над матеріальним, брахманів над іншими кастами. Рядові общинники, переважно селяни та купці, стали варною вайшів. Пізніше з'явилась також варна шудрів, до якої входили здебільшого ремісники, наймити та раби. Також виникла ще одна категорія - «недоторканні», до неї відносилися всі, хто не увійшов до жодного з перерахованих станів. Згодом була вироблена ціла розгалужена система регламентації життя і поведінки людини залежно від суспільного стану, до якого вона належала. Згідно з нею, законним вважався шлюб лише в межах одного стану. Це стосувалося також вибору професії (заняття визначеним для кожного стану ремеслом), побутових стосунків (дозвіл їсти в присутності тільки представників свого стану) тощо. Результатом тривалого розвитку таких суспільних взаємин між людьми, поділеними за походженням, професією, звичаями та законами, став наступний розподіл станів на величезну кількість ще дрібніших каст. Формування каст – це підсумок тисячолітньої еволюції взаємодії різних расових та етнічних спільностей, прошарків населення та професійних груп у єдиній системі культури давньоіндійського суспільства, де утворилася надзвичайно складна соціальна структура.

В історичній літературі систему варн іноді називають кастовою. Проте варна і каста – це далеко не одне й те саме. До каст входять представники однієї професії, що стала спадковою. Варни ж – інститути соціальні. Вони відрізнялися між собою передусім своїм суспільно-правовим статусом, місцем у певній релігійній системі, кодексом моралі й поведінки.

Варни не були індійським феноменом, адже соціальна замкнутість окремих груп населення мала місце також в інших стародавніх суспільствах. Проте лише в Індії система варн стала основою основ суспільного життя. Поділ населення на варни вважався священним.

Варново-кастова система породила унікальні особливості соціально-економічного устрою середньовічної Індії, в межах якого

співіснували два автономних, майже не пов'язаних між собою уклади – сільський та міський.